

78 p

könyv
könyvtár
könyvtáros

1994
július

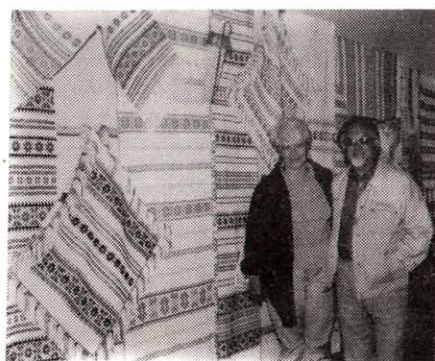

**Beregszász, konferencia
Kiss István, Füzési Magda,
Dalmay Árpád, Ortutay Zsuzsa**

**Képek
a kárpátaljai könyvtárostalálkozósról
Cikkünket lásd a 47. oldalon
(Arnóth Károly
és Nemes Erzsébet felvételei)**

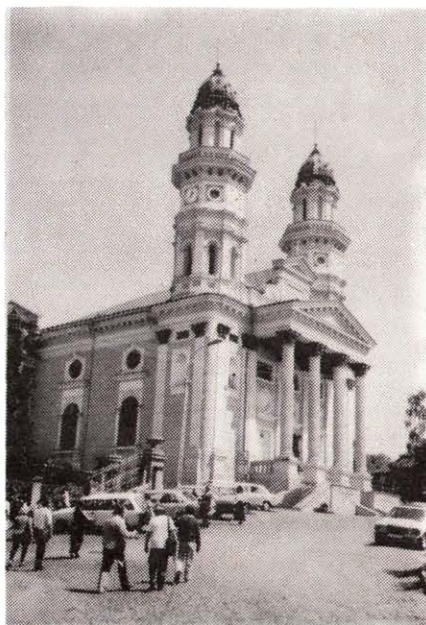

**Munkács, vár
Nagybereg, könyvtár**

Beregszász, Petőfi szobor

Ungvár, katolikus templom

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1994. július

Tartalom

Bereczky László – Vajda Kornél: Az OSZK „régebbi minden pártnál és kormánynál és nyilván mindegyiket túl is fogja élni”. Beszélgetés Poprády Gézával , az OSZK főigazgatójával	3
<i>Könyvtárpolitika</i>	
Az MKÉ elnökségének véleménye a Középtávú képzési koncepcióról (<i>Dr. Horváth Tibor, Biczák Péter</i>)	12
A Könyvtári és Informatikai Kamara véleménye a Középtávú képzési koncepció c. dokumentumról (<i>Zalainé Kovács Éva</i>)	16
Mikulás Gábor: Hozzászólás a középtávú képzési koncepcióhoz	17
Mader Béla: Felsőoktatási könyvtárak fejlesztése projekt. Könyvtári automatizálás (elektronizációs) alprojekt	20
<i>Konferenciák</i>	
Papp István: Ismét Strasbourgban	31
Lukáts János: Tanácskozás a hazai németek könyvtári helyzetéről	33
<i>Perszonália</i>	
Végh Ferenc: „A múltat tiszteld a jelenben és tartsd a jövőnek!” Beszélgetés a 80 éves Móra Lászlóval	40
A Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Szakmai Kollégiumának pályázati felhívása	45
<i>Extra Hungariam</i>	
Nemes Erzsébet: Nyelvehagyott-e? Magyar könyvtárosok találkozója Kárpátalján	47
Lőrincz Livia: Optimista hitünk éltet	52
Weinrauch Katalin: A könyvellátás gyakorlatilag megszűnt	56
Nagy Attila: Töredék Kárpátaljáról	60
<i>Könyv és Nevelés</i>	
Dr. Tóth Gyula: Iskolai könyvtári esélyek	62
Pogány György: Magyar Könyvészet 1921–1944	66
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	69
Lapunk e számában Jenglbarjan Mamikon a Konzum Bank által rendezett kiállításának anyagából válogattunk	

From the contents

- Discussion with Géza Poprády, the new director-general of the National Széchényi Library (3);
Views on the middle-range concept of library education (Association of Hungarian Libraries, Chamber of Libraries and Information Institutes etc.) (12);
Béla Mader: The development project of academic libraries (20);
János Lukáts: Symposium on the library provision to Germans living in Hungary (33).

Cikkeink szerzői

Bereczky László, a 3K főszerkesztője; *Lőrincz Lívia*, a Beregszászi Könyvtárhálózat igazgatója; *Lukáts János*, az OIK munkatársa; *Mader Béla*, a JATE Központi Könyvtára főigazgatója; *Mikulás Gábor*, a Kecskeméti Tanárképző Főiskola Könyvtárának munkatársa; *Nagy Attila*, az OSZK KMK osztályvezetője; *Nemes Erzsébet*, az OSZK munkatársa; *Papp István*, az FSZEK főigazgató-helyettese; *Pogány György*, az ELTE TFK adjunktusa; *Tóth Gyula*, a BDTF tanszékvezető professzora; *Vajda Kornél*, a 3K munkatársa; *Végh Ferenc*, a BME ny. tudományos titkára; *Weinrauch Katalin*, a Beregszászi Városi Gyermekkönyvtár vezetője

Szerkesztőbizottság:

Tóthné Környei Márta elnök
Domsa Károlyné, Maurer Péter,
Poprády Géza, Sóron László

A szerkesztőség tagjai:

Bereczky László főszerkesztő
Bajai Mária tervezőszerkesztő
Vajda Kornél olvasószerkesztő

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Oktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 6,7 A/5 kiadói fv. Munkaszám: 94.202

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

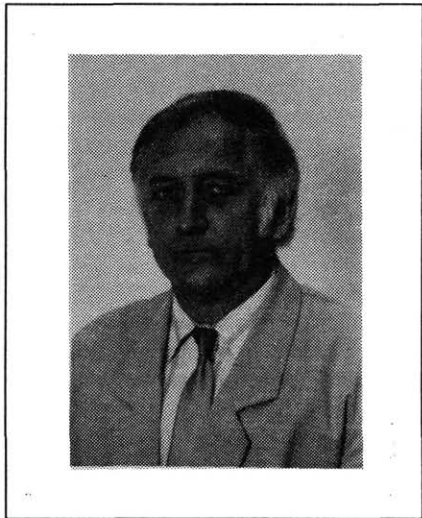
Előfizetési díj 1 évre 1488, 1/2 évre 744 forint. Egy szám ára 124 forint

HU-ISSN 1216-6804

Az OSZK „régebbi minden pártnál és kormánynál és nyilván mindegyiket túl is fogja élni”

Beszélgetés Poprády Gézával, az OSZK főigazgatójával

Amint arról – legeslegkésőbb a 3K májusi számából – mindenki értesülhetett, 1994. május 1-je óta „habemus papam”, van kinevezett főigazgatója az Országos Széchényi Könyvtárnak. Poprády Gézáat ugyan kicsiny szakmánk valószínűleg minden képviselője személyesen is ismeri (hajdan-korból műszaki könyvtáros kollégái, később az MKE minden-rendű tagjai, még később az állományvédelemmel ilyen-olyan kapcsolatba kerülők, legeslegkésőbb az OSZK-ban előfordulók, az OSZK-val szakmai nexusban állók – és ki nem ilyen?), mégis, sőt méginkább igyekeztünk őt szóra bírni.

– Mélyen tisztelt főigazgató úr, kedves Géza! Jelen voltunk, amikor egy házi ünnepség keretében megkaptad az OSZK egyik legszerényebb oklevelét, a 10 éves törzsgárda-tagságról szóló dokumentumot. (Ha jól emlékszünk, 1000 forintos könyvtalvánnyal és három nap jutalomszabadsággal jár a dolog, ez valamiféle OSZK-óvodának számít, hiszen nem kevesen vannak 20, 25, sőt 30 évesek is.) Szóval tíz éve vagy az OSZK-ban, tízévesként lettél annak első embere, ahogy a szakma általában megfogalmazza-meghatározza, a No 1-es magyar könyvtáros. Hogyan lettél ezé? Mi voltál, mit csináltál, mielőtt az OSZK-ba kerültél volna?

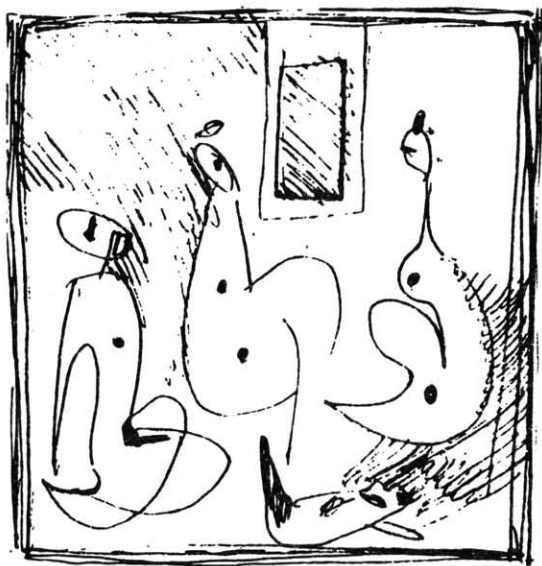
– 1963-ban végeztem a bölcsészkaron, magyar-könyvtár szakon, de már 1962-től az Építési Tájékoztatási Központban dolgoztam. Ott töltöttem a kötelező könyvtári gyakorlatot, ráadásul teljesen szabálytalanul, mert munkakönyvvél, fizetésért „gyakoroltam”. Az ÉTK volt hát az első munkahelyem, mintegy másfél évig voltam ott, aztán kerültem az Építőanyagipari Központi Kutatóintézetbe, később Szilikátipari Központi Kutató és Tervezőintézeté alakult, ahol csaknem húsz évig dolgoztam. Először mint a könyvtár, később mint a dokumentációs és reprográfiai osztály vezetője. Onnan kerültem aztán a Széchényi Könyvtárba.

– Hogyan, miért kerültél az OSZK-ba? Akkor, tíz évvel ezelőtt mik voltak a terveid, hogyan képzelted a jövődet?

– Az OSZK-ba az Állományvédelmi Főosztály vezetőhelyetteseként kerültem, *Óvári Sándor* hívására, aki – betöltvén a nyugdíjkorhatárt – úgy gondolta, hogy még három-négy évig dolgozik, aztán ráhagyja a főosztályt. Ezért aztán nagyon meglepett, amikor, idekerülvén, alig fél év múlva *Óvári Sándor* nyugdíjba ment és én az Állományvédelmi Főosztály vezetője lettem. Ilyenként én voltam felelős a Várba való költözés idején a gépek, technikai berendezések felköltöztetéséért, a könyvkötő berendezésekért és az adréma-lemezekért is. Akkoriban szokás volt, hogy a vezető beosztású munkatársakkal hivatalból elbeszélgettek a pártvezetés tagjai. Engem is megkérdeztek, hogy mik a terveim. Akkor azt nyilatkoztam, hogy én a magam számára abszolút kielégítőnek tartom az Állományvédelmi Főosztály vezetését. Nem udvariasságból mondtam. Úgy éreztem és ma is úgy érzem, hogy csodálatos dolog azon dolgozni, hogy a nemzeti könyvtár állománya örök időkre megmaradjon. És ha a sors úgy is hozta – amikor *Hegedűs Péter* főigazgató-helyettes Amerikába került a Világbank könyvtárának az élére, *Juhász Gyula* főigazgató felkért az egyik főigazgatóhelyettesi poszt betöltésére –, hogy félig-meddig ott kellett hagynom az állományvédelmet (félig-meddig, mert ma is én vagyok a főosztályvezető), azt azért igaznak érzem, hogy a nemzeti könyvtár állományvédelmével foglalkozni az valóban kiemelten szép feladat. És igaz, hogy főosztályvezetőként kaptam olyan levelet is, amelyet az Állományvédelmi Főosztálynak címeztek, de azért ez egy nagyon szelíd, még a könyvtárosságon belül is szelíd és szép szakma. Fontosságáról még beszélnék a későbbiekben. Nevezetesen egy alapvető ellentmondásról, a működő könyvtár és az állományvédelem ellentmondásáról.

– *E tíz év egy jó részét magas beosztásban, főosztályvezetőként, később főigazgató-helyettesként töltöttem. Volt rálátásod az OSZK-ra is, a magyar könyvtárügy egészére is. Milyennek találtad a helyzetet? Milyen kép tárult eléd? Milyen volt az OSZK és mit gondoltál, mit lehet vele, belőle csinálni?*

– Az OSZK-ba kerülve találkoztam először költségvetési intézménnyel. Addig vállalati fegyelemhez szoktam. Ott az igazgató eldöntötte, hogy mit lehet csinálni, ki milyen „keretből” gazdálkodhat. Az OSZK-ba kerülve először úgy éreztem, hogy a Széchényi Könyvtár a Gazdasági Igazgatóság könyvtára. Meghökkenve néztem, hogy mennyire merev szervezet. Nem szakmai, hanem hivatali szempontból. Nagyon költségvetési volt. Szinte elképesztően az. De kicsit arisztokratikus intézménynek is láttam az OSZK-t. Úgy tűnt, hogy – enyhén szólva – nincs túl jó kapcsolatban a szakmával. Nem kifejezetten ellenséges vele szemben, de nagyon is elzárkózó. A többi könyvtár pedig ezt elfogadta, tudomásul vette. Csak példaként említem, hogy én például lelkes MKE tag voltam amikor az OSZK-ba kerültem, ám az egyesület éppen nem örvendett valami nagy népszerűségnek az OSZK-n belül. A vándorgyűléseken alig-alig lehetett OSZK-st látni. *Kovács Ilona* és *Somkuti Gabi* jelentették az OSZK vezetői részéről az üdítő kivételt. Amikor az OSZK a Várba került, ez egy külön téma, lehetőség nyílt arra, hogy az egyesület és a kamara itt tartsa rendezvényeit. Ez is mód volt a közeledésre. A Vár részint azt jelentette, hogy jobb körülmények közé került az OSZK, részint azt, hogy messze eltávolodott az egyetemektől és az olvasóktól, valahogy a világon kívülre került. Néha az volt az érzésünk, hogy több könyvtáros van az épületben, mint olvasó. Nehezen jöttek ide pl. az egyetemisták, persze azért is, mert a liftért – minden esetben, föl vagy le – 5 forintot kellett fizetniük. És persze óriási mértékben megnőtt az olvasóhelyek száma, a po-

tenciális forgalom lehetősége. Ehhez képest üresek voltak a termek. Juhász Gyula azután – látva a helyzetet, bevezette, hogy az olvasójegy egyúttal „lift-bérletnek” is számít, hogy jöhetnek, beiratkozhatnak a gimnazisták is (16 évestől) stb. Így aztán kezdtek megtelni a könyvtár nagy olvasótermei, olyanmennyire, hogy két éve vissza kellett térni a 18 éves korhatárhoz. Vizsgaidőszakban így is helyproblémáink vannak.

De lejátszódott közben a könyvtárban egy generációs váltás is. Fiatal főosztályvezetők kerültek a régiek helyére, ők pedig frissebb szemléletet hoztak. Érezték ők is persze a nemzeti könyvtár iránti felelősséget, eszükbe sem jutott az OSZK-ból valamiféle közművelődési könyvtárat csinálni, de határozottan bele szerették volna vinni az OSZK-t a könyvtári közéletbe. (Csak zárójelben jegyezném meg, hogy amikor főosztályvezető lettem, én voltam a második legfiatalabb. Most a legidősebb lennék.) És persze változott a „közszellem” is. Én magam két olyan könyvtárostól tanultam nagyon sokat, akik a „másik oldalról” jöttek. A felhasználók oldaláról. *Kovács Zoltán*, a Veszprémi Egyetemi Könyvtár főigazgatója vegyész-oktató, adjunktus volt, tőle is a szolgáltató-típusú hozzáállást tanulhattam. És *Juhász Gyula* sem könyvtárosként került az OSZK élére. Történész, kutató, tudós volt, és talán éppen ezért vette olyan komolyan a könyvtár szolgáltató-szolgáltató szerepét. És ez nagyon sokat változtatott az OSZK-n. Mindig *Kovács Máté* jut erről eszembe, aki első óráin azzal kezdte: a könyvtár három dologból áll: rendezett könyvvállományból, könyvtárosból és olvasóból. E három nélkül nem lehet könyvtárról beszélni. Szóval szolgáltatni kell, az olvasóra kell figyelni. Juhász Gyula idején ebben az irányban változott pozitív irányban a könyvtár.

– *Megpályáztad a főigazgatói posztot, el is nyerted, ám sokan úgy tudják, csak félszívvvel tetted ezt. Erkölcsei okokból, azért, mert úgy vélted, ha elvállaltad az mb. főigazgatóst, etikátlan lenne nem pályázni. Milyen érzés volt megnyerni a pályázatot?*

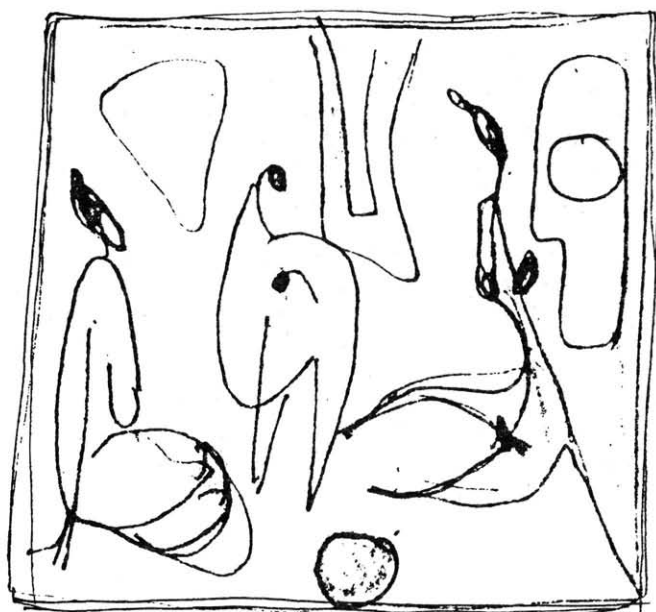
– Nem gondoltam, hogy meg kellene pályáznom. Sőt. Eléggé mereven el-

lenálltam minden „kísértésnek”. Úgy gondoltam, vannak sokkal alkalmasabb emberek. Fől sem merült bennem, hogy pályáznom kellene. Két dolog azonban meggondolásra késztetett. Az egyik, hogy főigazgató-helyettesként láttam, mi minden van, amit egy kívülálló nem tudhat. Rengeteg részletkérdés megoldásával is jár egy ilyen funkció. Mire valaki megismerkedik mindennel, igen sok idő telik el. Mire valaki abba a helyzetbe kerül, hogy megalapozott döntéseket hozhat, értékes hónapok múlhatnak el. Én birtokában voltam az információnak, régóta és belülről ismertem az OSZK-t. Úgy gondoltam hát, hogy ilyen szempontból az intézménynek is érdeke, ha vállalkozom a főigazgatói poszt betöltésére, ha megpályázom azt. Hadd mondjam el ennek kapcsán, hogy az idők során egyre határozottabb meggyőződésemmé vált, hogy az OSZK nem egyszerűen az egyik legfontosabb kulturális intézménye az országnak, hanem általában is az egyik legfontosabb intézménye. A nemzet emlékezete, az ország naplója, identitástudatunk egyik – dokumentált – alapja. Ilyen szempontból kormányok és pártok felett áll. Régebbi minden pártnál és kormányánál és nyilván mindegyiket túl is fogja élni. A nemzeti könyvtárat úgy kell felfogni mint egy örök intézményt. Ebből pedig az is következik, hogy nem visel el semmiféle átmenetiséget, nem szabad megengedni, hogy átmeneti, ideiglenes állapotokba kerüljön. A másik meggondolás valóban etikai jellegű volt. Ha vállaltam az mb. főigazgatóságot, akkor nyilvánvalóan elismertem, hogy alkalmasnak tartom magam a nemzeti könyvtár vezetésére. Erkölcsi okokból is „illet” hát pályáznom. Volt ugyan korábban egy olyan elképzelés, hogy ismét valaki tudós kerül az OSZK élére. Mellette természetesen vállaltam volna a főigazgató-helyettesiséget, de hát a dolgok másképp alakultak.

Hogy milyen érzés volt megnyerni a pályázatot? Jó érzés volt. Megható, felemelő érzés. De persze nyomasztó is. Éreztem, nagyonis éreztem az iszonyú felelősséget. Jobban, erősebben, mint korábban, az mb. ideje alatt. Más megbízottként dolgozni és egészen más, ha az ember öt egész évre teljes felelősséggel tartozik a nemzeti könyvtárért. Ezt a felelősséget még fokozza, hogy könyvtáros vagyok, könyvtárosként kerültem az OSZK élére. Sokan örültek ennek, de én csak annál jobban érzem, hogy meg kell mutatni, mit tud, mire képes egy könyvtáros ezen a poszton. A szakma elsősorban erre lesz majd kíváncsi. Ezt is meg fogja ítélni, amikor öt év múlva mérlegre teszi ténykedésemet. És ez persze további kérdéseket is felvet. Mert könyvtárosként aztán igazán azon kell dolgoznom, hogy a nemzeti könyvtárnak egyre nagyobb hatása legyen a többi könyvtárra. Hogy teljes mértékben beépüljön a könyvtári rendszerbe. Ez pedig elsősorban annak a függvénye, hogy hogyan szolgáltató a többi könyvtárnak. E szolgáltatások pedig elsősorban a gépesítés függvényei. A szakma öt év múlva azt is meg fogja ítélni, hogy az OSZK mit nyújtott a többi könyvtárnak, az egész könyvtárügynek.

– *A pályázatban is nyilván el kellett mondanod, azóta számos interjúban, nyilatkozatban is válaszolni kellett a kérdésre: mik a terveid, mit tartasz a legfontosabb, legsürgősebb, valamint a legtávlatosabb lépéseknek. Eddig napilapoknak (Magyar Nemzet, Népszabadság), a tévének stb. nyilatkoztál. Szükségszerűen közérthetően, a laikusok számára is felfoghatóan. Hogyan válaszolnád meg a kérdést a szakmának?*

– Nem hiszem, hogy másként kell nyilatkozni a szakmának, mint a „laikusoknak”. Hadd mondjak egy példát műszaki könyvtáros koromból. A legnépszerűbb műszaki könyvek közé tartoztak a *Pattanyus Ábrahám Géza* által

írt egyetemi tankönyvek, amelyeket azonban bölcsész létére is akárki megérthetett, noha műszakiaknak szóltak. Ha valaki világosan fogalmaz, akkor szinte mindegy, hogy laikusoknak vagy hozzáértőknek szól. Persze vannak szakmai kérdések, amelyeket a kívülállóknak jobban meg kell magyarázni. Dehát itt éppen fordított a helyzet. A pályázatomban nyolc pontban próbáltam felvázolni a teendőket. Ezek a következők: az állomány kérdése, a feltárás kérdése, a központi szolgáltatások kérdése, a működő tudományos nagykönyvtár problémája, a kutatások kérdése, a technikai fejlesztés kérdése, a szervezeti kérdések, végül a nemzeti könyvtárnak a főhatósággal kapcsolatos kötelezettségei. E nyolc témakörrel kapcsolatban kifejtettem az elképzeléseimet egy, a KIK előtt tartott előadásomban, ennek cikkésített változata a *Könyvtári Figyelő*ben fog megjelenni. Most csak néhány kérdést emelnék ki.

Mindenekelőtt azt, hogy belső rendteremtésre van szükség. A pályázatban is szóltam arról, hogy jelenleg elsősorban technokrata vezetőre van szüksége az OSZK-nak. Ha szolgáltatni akarunk, ha gépesíteni akarunk, ha a tudományos kutatást akarjuk támogatni stb., akkor elsősorban belső biztonságra, belső rendre van szükség. Elnézést a kifejezésért, de úgy kell működnie a könyvtárnak, mint egy verkleinek. Az OSZK-ban sok minden nem működött, ma sem működik akadálytalanul, nyögés, csikorgás, zavar nélkül. Sok mindenképp „ügy” keletkezik, amiből egyáltalán nem kellene ügynek lennie. Nehézkesen intéződik el pl. olyan apróság is, mint mondjuk egy ceruzahegyező igénylése. Hónapos ügy lehet belőle, minimum osztályvezetői szinten kell foglalkozni a dologgal. Vagy az osztályok közötti kapcsolatok. Hetek is elmúlhatnak, amíg egy-egy feljegyzésre választ kap az illetékes osztály. Kérdés, kell-e egyáltalán feljegyzés, írásbeliség minden alkalommal. De ha kell, akkor

sem feltétlenül szükséges kivárni a választ. Át lehet menni az adott osztályra, fel lehet emelni a telefonkagylót. Arra van szükség, hogy a bürokrácia a minimumra szoruljon, ezen belül azonban, hisz a bürokráciának, a hivatali rendnek is megvannak a pozitívumai, simán kell mennie mindennek. Csak akkor foglalkozhat ki-ki az érdemi, az igazi szakmai feladataival, ha erre megmarad az ideje, ha ebben nem akadályozzák az „ügyek”, a fölösleges bizonyalmak, a gépezet működési zavarai.

Jelenleg a legnagyobb problémáink a köteleespéldány szolgáltatással kapcsolatosak. A nemzeti könyvtár feladatainak nagy része a köteleespéldányokra épül, minden munkájának, szolgáltatásának stb. alapja az, hogy beérkezzenek a köteleespéldányok. Nos itt most óriási a baj. Mindenki természetesen veszi, és annak is kell vennie, hogy a nemzeti könyvtárban megtalálható minden Magyarországon megjelent mű. Sajnos elképzelhető, hogy tíz-húsz, vagy ötven év múlva nem lesz megtalálható minden, ami ebben az öt évben megjelent. Nem, mert egyszerűen nem kapunk meg mindent. Nem is tudunk minderről. Ha nem lesz köteleespéldány törvény, vagy legalább rendelet néhány hónapon belül, akkor – tekintettel az ügy óriási horderejére – nekünk kell lépni, méghozzá úgy, hogy érvényes rendelkezéseket sértünk meg. Szemben a ma kötelező 16 példányos köteleespéldány-sorral, három vagy öt példányt fogunk kérni a kiadóktól. Mert évek múlva nem azt fogják számonkérni az OSZK-tól, hogy mi lett a gyakorlatilag ingyenes könyveléssel, hanem azt, hogy hiánytalan-e a gyűjteménye. Mert hisz a 16 példányos köteleespéldány-sor nyilván az ingyenes könyvelés egy formája. Akik ettől elesnek, valószínűleg fájjalják majd. De ezeknek a könyvtáraknak is hasznukra válik, ha a nemzeti könyvtár révén legalább tudomást szerezhetnek a művekről, mert jelenleg még ez sem áll fenn. És persze nemcsak könyvekről van szó. Az elmúlt öt év változásait, mozgásait a könyveknél is jobban tükrözik a lapok, folyóiratok, aprónyomatványok stb. Micsoda kortörténeti forrást jelentenek például a gombamód szaporodó kis helyi lapok.

A másik hatalmas volumenű kérdés a feldolgozásé. Nemcsak be kell gyűjtenünk minden publikációt, de ezek gyors feldolgozására is alapvető szükség van. Az ezen alapuló szolgáltatás teheti lehetővé, hogy ne kényszerüljön néhány száz, néhány ezer könyvtár arra, hogy külön-külön feldolgozza, katalógizálja a magyarországi könyveket, vagy hosszú időn keresztül arra várakozzon, hogy a Könyvtárellátótól megkapja őket. Reményeim szerint még ebben az évben megoldjuk a számítógépes adatbázisokból való letölthetőséget. A frissen megjelent könyvek leírásai szalagon vagy floppy elérhetőek lesznek. A megelőző időszak művei, 1976-ig visszamenően, néhány héten belül elérhetőek lesznek CD-ROM-on.

Persze nem csak a saját állományunk feldolgozásáért vagyunk felelősek. Alapvető szükség van a könyvek és folyóiratok központi katalógusára. A periodikumokkal e téren lényegesen jobban állunk, hisz működik az NPA. A könyvekről csak cédulakatalógusunk van. Ennek géprevittele két módon képzelhető el. Vagy az NPA-val analóg módon, ehhez azonban hatalmas összegekre van szükség. Költségvetésből semmiképp sem oldható meg. Legfeljebb világbanki hitelkeretből lenne megteremthető. A másik megoldás pedig az lenne, hogy a nagykönyvtárak, elsősorban az egyetemi könyvtárak viszik gépre külföldi anyagaikat, és együttesen építünk ki adatbázist. De persze ehhez is sok pénz kell.

– *Beszélgetésünk elején szóltál egy ellentmondásról, egy igen érdekes feszültségről. Megígérted, hogy később visszatérsz rá.*

– Igen. A működő könyvtár és az állományvédelem ellentmondásáról beszéltem. A nemzeti könyvtár esetében ez egy alapvető ellentmondás, alapvető feszültség. Szóltam róla, hogy bennem magamban is megvolt ez a feszültség. Egyrészt, mint műszaki könyvtáros, mint egy vállalati könyvtárból érkezett szakember, eleve és fenntartás nélkül szolgáltatáscentrikus beállítódású voltam. Ugyanakkor az állományvédelemért voltam felelős. Az állományt használni is, védeni is kell egyszerre. Kivált a nemzeti könyvtárban, amely egyrészt ugye egy működő, szolgáltató, hatalmas tudományos könyvtár, amelynek a hungarikumok gyűjtésén, feltárásán túl szakkönyvtári feladatai is vannak, hiszen szakkönyvtára, vezető szakkönyvtára a magyar irodalom- és történettudományak. De könyvmúzeum is, az örökkévalóság számára kell megőriznie a magyar könyvtermést, dokumentumállományt. Nos, ha használjuk az állományt, akkor az elkopik, ha őrizzük, akkor nem használhatjuk. Ha a jövő generációk számára és kedvéért lemondunk a használatról, akkor megszűnünk könyvtár lenni, és különben is legfeljebb azt érzük el, hogy majd az eljövendő generációk teszik majd tönkre az állományt. Ennek az ellentmondásnak nincs megoldása. Legfeljebb olyasféle, mint amilyenről az igazsággal kapcsolatban a marxista órákon hallhattunk. Csak közelíteni lehet, a végtelenségig az igazsághoz, azt elérni nem. Mert nem megoldás, hogy a kötelempéldányok egyikét rendelkezésre bocsátjuk, a másikat múzeumi példánynak tekintjük. Egyrészt nincs mindenből kettő. Másrészt a raktáraink sem olyanok, nem olyanok bennük a klimatikus viszonyok, hogy nyugodtak lehetnének, ami odakerül, az megmarad. A legtöbb könyv papírlapja sem olyan, hogy örökké eltartana. Szóval van e téren gond és probléma elegendő.

A nagy nyugati könyvtárakban ma már legalább annyit költenek állományvédelemre, mint állománygyarapításra. Lényegében nálunk is ez a helyzet. Az idén huszonnyolc millió forintunk van állománygyarapításra. Ennyit kell költenünk állományvédelemre is, lehet, hogy még többet is. Az emberek olvasóink eleinte nemigen kedvelték a mikrofilmeket. Lassan megszokták őket. Kelltek is, hiszen számos lapot csak mikrofilmen olvashattak. A mikrofilmolvasóban 14-16 helyünk van, jószerivel mindig foglalt a terem. Dehát a mikrofilm ma már teljesen hagyományos hordozónak számít. Sokak szerint már nem mikrofilmmel kell pótolni az eredeti példányokat, hanem elektronikus információhordozókkal. Vannak lemezek, amelyeknek az életkorát száz évre becsülik, szemben a legtöbb mai lemez 15-20 évével.

Nem tartozik szorosan az állományvédelemhez, de itt említenék meg egy másik ellentmondást. Az *OSZK Híradó*ban most jelent meg egy levélváltás egy Németországba szakadt hazánkfiával, egy bonni professzorral. Ő azt nehezményezi, hogy az OSZK-ból diákkönyvtár lett. A kutatókat kiszorítják – szerinte – az egyetemisták. Én azt hiszem, hogy nincs igaza a professzor úrnak. Nincs igazuk azoknak, akik kitiltanák az egyetemistákat az OSZK-ból. Ha hangoskodnak, ha zavarják a kutatókat, figyelmeztetni kell őket, megkérni, legyenek csendben, ne tegyék a lábukat az asztalra stb. De kell, hogy nyitva legyen előttük (is) az OSZK, hogy azt korlátozás nélkül használhassák. Persze tennünk kell valamit a kutatók „védelmében” is. Az augusztusi zárvatartás alkalmával kutatófülkéket fogunk kialakítani számukra, olyanokat, amelyben zavartalanul dolgozhatnak, olyan zárható polcrészekkel, amelyekben jegyzeteiket stb. tarthatják. Dehát nem minden kutató „fél” a fiataloktól.

Meg hát sok a fiatal kutató is. Én különben is nagyon szeretem az egyetemistákat, igen kedves társaság. Órákat elvárnak vizsgaidőszakban a lépcsőn, türelmesen tanulgatva.

– *Az OSZK első az egyenlők közt. Munkájával, szolgáltatásaival, fényes szakembergárdájával nagy hatást gyakorol minden más hazai könyvtárra. Szóltál róla, hogy elszigeteltsége, valahai kívül- és fölülállása oldódóban van, jószerint meg is szűnt. Milyen elképzeléseid vannak ezzel kapcsolatban, hogyan képeled a további lépéseket?*

Egy miskolci előadásomban azt mondtam, az lenne az igazi, ha az OSZK-t nem azért tekintenék az ország első könyvtárának, mert ő a nemzeti könyvtár, hanem elsősorban azért, mert a legjobban működő könyvtár, az a könyvtár, amely nemcsak olvasói kedvéért, de az összes többi könyvtárért is dolgozik. Beszéltünk a különböző szolgáltatásokról. Persze ennél többre van szükség. Igaz, a vári elhelyezés sugall valami elzárkózást, de hát éppen ez tette lehetővé az egyesületi és a kamarai rendezvények OSZK-ban való megtartását, ami lényeges része volt a nyitásnak. De jók az OSZK munkakapcsolatai is a szakmával. Szakembereinket személy szerint is szoros szálak fűzik más könyvtárak szakembereihez. Igaz, e téren is lenne javítanivaló. Sokan vélik úgy az OSZK-ban, hogy csak a tökéletes, kész munkával lehet, szabad kilépni a nyilvánosság, a szakma elé. Van ebben valami szép és dicséretes is, de hát az az igazság, hogy a gondokat is meg kellene osztani a szakmával. Nehézségeinket, hibáinkat is vállalnunk kell. Tudják azt minden könyvtárban, hisz ők is hasonló gondokkal küzdenek, hogy a dolgok nem mennek simán szinte sohasem. Nem fehér és fekete a világ, a színek egymásba játszanak.

Szóval nyitottnak kell lenni a szakma felé, kommunikálni kell vele. Erre nézvést van is egy elképzelésem. Minden évben valamikor tavasszal, amikor már lezajlottak az éves beszámolók, tartani fogunk egy OSZK-napot a szakma számára. Meghívunk annyi könyvtárost, ahányan beférnek a nagy előadótermünkbe, és elmondhatjuk eredményeinket, terveinket, elképzeléseinket és persze meghallgatjuk a szakma véleményét, elvárásait, igényeit. Mert tanulnunk kell. És tisztában kell lennünk azzal is, mit várnak tőlünk, hol látnak minket és merrefelé szeretnék ha mennénk. Persze érdemes lenne egy másik nyílt napot is tartani. Az olvasók, a használók, a kutatók számára.

– *Teljesen belügynek tűnik, de sokakat érdekel: milyenek az OSZK kapcsolatai más nemzeti könyvtárakkal? Hogyan áll, mi a helye az OSZK-nak a nemzetközi mezőnyben?*

– Elég jók a kapcsolataink más nemzeti könyvtárakkal. 1990 óta, mióta Magyarország tagja az Európa Tanácsnak, az OSZK is tagja az Európa Tanácshoz tartozó nemzeti könyvtárak konferenciájának. Ez a konferencia évente egyszer ül össze. Itt, ha mást nem, információkat cserélünk, az éves beszámolókat kölcsönösen megküldjük egymásnak, és így lemérhető az is, ki ki hol tart. Egy olyan méretű könyvtár, mint az OSZK, nyugaton 60-70 százaléknyi emberrel működik, mint mi. Más keleti országokban talán még rosszabb a helyzet. Persze a nyugatiaknak nemcsak sokkal kevesebb az emberük, a pénzük is sokkal több. Persze nem állásokra van ez a pénz, hanem beszerzésre, gépekre, fejlesztésre. Sokszor fölmerült a kérdés, mivel segíthetnének bennünket. Nemigen tudunk mit mondani. A legjobb az lenne, ha pénzt adnának. De hát azt nem kérhetjük. Én tettem egy olyan javaslatot, hogy hozzanak létre egy alapot, amiből szakemberek részvételét lehetne fi-

nanszírozni fontos szakmai konferenciákon. A javaslatot elfogadták, de aztán valahogy elaludt az ügy. Azt azért el kell mondanom, hogy szakmailag nem érzem elmaradásunkat a nyugathoz képest. Az ő szakembereik nem sokkal, vagy egyáltalán nem jobbak, mint a mieink. A feltételeik jobbak. Sokkal.

Arról külön szólnék, hogy a szomszédos országok nemzeti könyvtáraival kitűnőek a kapcsolataink. Újabban még a románokká is javultak. Szükség is van erre, mert mindenütt rengeteg a hungarikum. Ezeket kutatni, mikrofilm-re venni stb. alapvető érdekünk-feladatunk.

– *Sajátos intézmény az OSZK-n belül a KMK. Kívülről, messziről nézve, mintha problémák lennének vele, mintha helyét, identitását keresné, mintha legitimitációs válságai lennének. Igaz ez? Mi a helyzet a KMK-val? Neked mi a véleményed róla?*

– A szakmai főhatóság segítése is feladata a nemzeti könyvtárnak. Erre predestinált szervezet a KMK. Igen fontos lenne megtudni, hogy a szakma milyen követelményeket támaszt vele szemben. Ennek kipuhítására indult is egy éve egy vizsgálat, amely azonban nem fejeződött be. Az egyesület elnöksége már elhatározta, hogy vitára bocsátja a kérdést, remélem a KIK is tervez valami hasonlót. Hiszen a KMK-nak mindenekelőtt azt kell elvégeznie, azt kell nyújtania, amit a szakma vár tőle. Az bizonyos, hogy a Könyvtártudományi Szakkönyvtár tevékenysége nem kérdőjelezhető meg. Kiválóan működő szervezet, alapvető fontosságú intézmény. Nem kérdéses a KMK oktatási tevékenysége sem. Más kérdés, hogy a ma ott folyó oktatás helyett másra, más típusúra lenne szükség. Dehát ezt épp a 3K-ban most nem kell elmondanom. Nagy szükség van megítélésem szerint a KMK-ban folyó kutatásokra is. Talán ezek látó- és témakörét kellene kibővíteni, az olvasásszociológián kívül egyéb vizsgálatokat is kellene végezni. Negyedikként azt említeném, hogy szakmánk félelmetes gyorsasággal változik, fejlődik. A KMK-nak ezekre a változásokra is fel kell készülnie, ezekkel kapcsolatos feladatai is lennének. Annak nagyon örülök, hogy a főhatóság érdeklődése az utóbbi időkben jelentősen megnőtt a KMK iránt. Szép számmal ad feladatokat neki.

*

– *Mélyen tisztelt főigazgató úr, kedves Géza! Szerettünk volna slusszként néhány egészen személyes kérdést föltenni Neked. Nem hártottad el őket, bár szükségességükről sem voltál meggyőződve. Válaszoltál nekünk olvasmányaidat firtató, hobbijaidat illető, úszásaidra stb. vonatkozó kérdéseinkre, ám válaszaid olyannyira szerények, olyannyira visszafogottak voltak, hogy nem használhatjuk őket slusszpoénként. Önző okokból is azt kívánjuk hát, hogy a főigazgató ne nyelje el teljesen Poprády Gézát, a telkén is dolgozni szerető, a Lukácsba minden reggel eljáró, szenvedélyesen olvasó embert és elitértelmiségit. Köszönjük a beszélgetést.*

Bereczky László – Vajda Kornél